

บทที่ 1

บทนำ

พืชวงศ์ผักปราบ (Commelinaceae) เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ประเภทล้มลุก มีอายุปีเดียวหรือหลายปี เป็นพืชที่เจริญได้ดีในเขตร้อนหรือกึ่งเขตร้อน ลักษณะลำต้นมีข้อและปล้องชัดเจน เนื้อเยื่ออ่อนปนไปตามดิน หรือตั้งตรงเป็นกอ มักอวบ มีรากออกตามข้อ ก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบหรือปลายยอด กลีบดอกบอบบางสีสวยงามคือ สีม่วง น้ำเงิน ฟ้า ขาว ชมพูและเหลือง กลีบดอกชั้นนอกอยู่ทนจนเกิดผล

พืชวงศ์ผักปราบพบทั่วไปตามที่ชุ่มชื้น ริมน้ำ คูน้ำ น้ำตก และในนาข้าว ขยายพันธุ์ได้ง่ายไม่เลือกสภาพดินจึงแพร่กระจายตามบริเวณต่างๆได้ดี ใช้ลำต้นในการคลุมดิน บางชนิดใช้เป็นอาหาร เช่น *Commelina benghalensis* L. พืชหลายชนิดใช้เป็นสมุนไพร เช่น น้ำทั้งต้นของ *C. benghalensis* มาต้มเป็นยาเจริญอาหาร บรรเทาอาการขัดเบา เป็นยาระบายอ่อนๆ หรือโขลกคั้นสดให้ละเอียดเป็นยาพอกแผล (ศูนย์สารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์, 2528) นำน้ำคั้นจากต้น *Floscopa scandens* Lour. มาใช้หยอดตาแก้อาการเจ็บตาและเป็นส่วนผสมในยาที่รับประทานหลังคลอดบุตร นำส่วนที่เป็นหัวใต้ดินของ *Murdannia loureirii* (Hance) Rao & Kammath. มาทำเป็นยาชงแก้อาการท้องผูกในเด็ก โรคหืด ไอ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ น้ำทั้งต้นของ *M. nudiflora* (L.) Brenan. ไปคั้นในน้ำมันรักษาโรคเรื้อรัง เป็นยาแก้ไข้ ลดอาการบวม น้ำคั้นใช้ล้างแผลเรื้อรัง แก้บิด ใบ เป็นยาพอกแผล ย่างไฟดูตามจุดต่างที่เกิดจากเชื้อรา น้ำใบของ *Pollia secundiflora* (Blume) Bakh.f. มาตำแฉกที่ถููกกัด ใบของ *Rhoeo spathacea* (Sw.) Stearn. แก้อาการเจ็บคอ ไอ กระจายน้ำ ฟกช้ำภายใน น้ำคั้นและใบของ *Zebrina pendula* Schnizl. มาคั้นมารับประทานเป็นยาเย็นแก้กระหายน้ำ พอกฝี (ก่องกานดา, 2528)

พืชวงศ์ผักปราบมีประมาณ 50 สกุล 700 ชนิด (David และ Dipk, 1996) แพร่กระจายมากในเขตร้อนและเขตกึ่งร้อน บริเวณแถบเอเชียพบมากในมาเลเซียมี 7 สกุล ได้แก่ *Aneilema* Br., *Commelina* L., *Cyanotis* Don, *Forrestia* Lesson., *Pollia* Thumb., *Rhoeo* Hance และ *Zebrina* Schnizl. (Esau, 1965 และ Keng, 1969)

การศึกษาวรรณไม้วงศ์ผักปราบในประเทศไทยไม่แพร่หลาย เพราะมีอีกหลายพื้นที่ที่ยังไม่ได้ศึกษาพืชในกลุ่มนี้ จึงควรที่จะมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สถานที่ที่เหมาะสมในการศึกษาวิจัยพืชวงศ์นี้อีกแห่งหนึ่งคืออุทยานแห่งชาติภูพาน ซึ่งเป็น

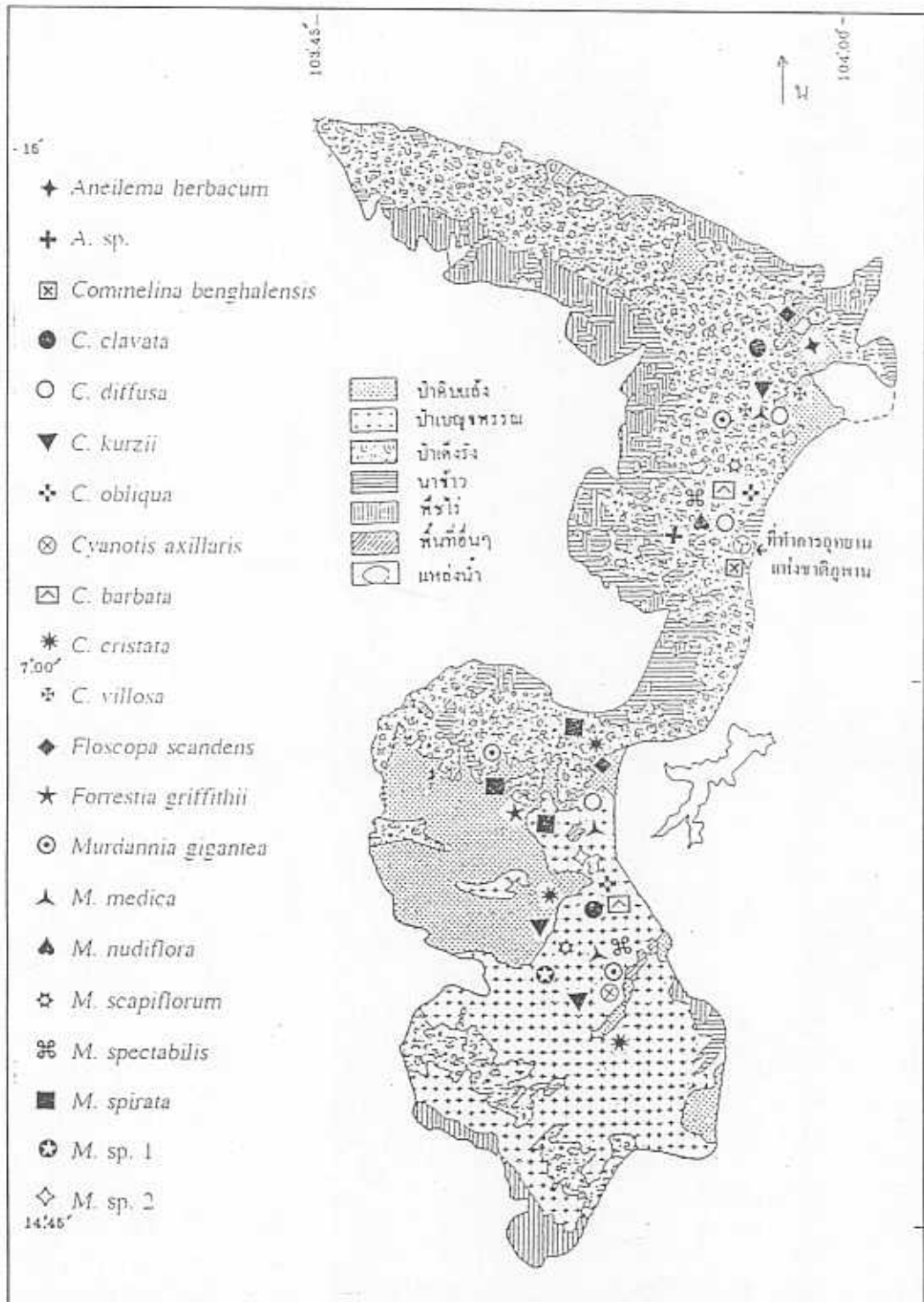
เทือกเขาหินทราย ที่มีความสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่อยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร และกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ประมาณ 644.70 ตารางกิโลเมตร ลักษณะของภูมิประเทศประกอบด้วย ป่าดงดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง (ภาพที่ 1) การศึกษาพรรณไม้วงศ์นี้จะศึกษาถึงจำนวนชนิด ลักษณะสัณฐานวิทยาและกายวิภาคศาสตร์ของลำต้นและใบ จัดทำรูปวิธาน สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาพรรณไม้วงศ์ผักปราบในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. สำรวจจำนวนชนิดของพืชวงศ์ผักปราบในอุทยานแห่งชาติภูพาน
2. ศึกษาลักษณะสัณฐานวิทยาและกายวิภาคศาสตร์ของพืชวงศ์ผักปราบ
3. ตรวจสอบเอกลักษณ์ และวิเคราะห์ลักษณะเด่นของพืชวงศ์ผักปราบ
4. สร้างรูปวิธานในอันดับชนิดของพืชวงศ์ผักปราบในอุทยานแห่งชาติภูพาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลจำนวนชนิดของพืชวงศ์ผักปราบในอุทยานแห่งชาติภูพาน
2. ทราบรูปร่างลักษณะและโครงสร้างเบื้องต้นทางกายวิภาคศาสตร์ของพืชวงศ์ผักปราบ
3. ได้รูปวิธานในอันดับสกุล และอันดับชนิดของพืชวงศ์ผักปราบ

ภาพที่ 1 แสดงบริเวณพื้นที่ป่าที่เก็บตัวอย่างพืชในวงศ์ผักปราบ
(สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2535)